

Sent með tölvupósti á: skipulag@skipulag.is

Reykjavík, 2. febrúar 2023

Efni: Efnisvinnsla af sjávarbotni við Landeyjarhöfn – Matsáætlun

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér fyrirbyggjandi matsáætlun unnin af Mannvit fyrir HeidelbergCement Pozzolanic Materials ehf. vegna efnistöku undan strönd Landeyjar- og Eyjafjallasands í Rangárþingi eystra. Fyrirhugað er að vinna til útflutnings 60 – 75 milljónir m³ af efni meðfram og út frá strandlengju við Landeyjarhöfn utan netalaga og vinnslutími áætlaður 30 ár miðað við að árleg efnistaka sé um 2 millj. m³. Efnistaka í sjó við Landeyjahöfn er háð leyfi Orkustofnunar í samræmi við lög nr. 73/1990, með síðari breytingum, um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins og skipulag á haf- og strandsvæðum. Ljóst að hér er um gríðarlega stórtæk áform að ræða þar sem áhrif verða af áður óþektri stærðargráðu við efnistöku af sjávarbotni við Íslandsstrendur.

Staðsetning og óvissuþættir.

Staðsetning efnistöku er á svæði sem er háð er margvíslegri óvissu og margt um erfitt að leggja mat á þá mögulegu áhrifaþætti sem kunna að vera til staðar. Má þar fyrst nefna ófyrirséð áhrif á lífríki sem og á siglingar að Landeyjarhöfn. Ekki er mikil reynsla héraðsins við svo stórtæka efnisvinnslu á hafsbotni, þar sem veðurlag, straumar og fleiri áhrifaþættir geta reynst hafa ófyrirséðar afleiðingar vegna síbreytileika. Þegar svo gríðarlegt inngríp miðað við uppgefið efnismagn er sett á svið er Landvernd þeirrar skoðunar að náttúran skuli njóta vafans sem og í þessu tilfalli að öryggi hafnarinnar verði ekki ógnað með mögulega innbyggðum áhættuþáttum við framkvæmdina. Landvernd hefur leitað álits jarðfræðings en hann varar við mögulegum afleiðingum ef farið verði í að raska eða hræra upp botnlagi á þessu mjög svo viðkvæma svæði við innsiglingu við Landeyjarhöfn þar sem náttúruleg framvinda virðist loksins vera að ná jafnvægi við höfnina eftir gosið 2010. Það yrði gríðarlega kostnaðarsamt ef áformuð efnistaka yrði til þess að auka aftur og enn á það ójafnvægi sem Landeyjarhöfn bjó við um árabil eftir opnun hafnarinnar. Landeyjahöfn var hönnuð þannig að op hennar er í gegnum náttúrulegt op sem helst opið vegna flæðis á sjó sem stígur og hnígur á bak við rif sem er um 500 m frá landi. Aðrar útfærslur á höfninni hefðu orðið margfalt dýrari. Það gríðarlega efnisnám sem nú er stefnt að gæti komið hreyfingu á efni sem liggur undir grófara efni sem liggur efst á botninum þar sem straumar hafa flutt fínasta efnið í burtu.

Mikill hluti þessa efnis gæti því mögulega valdið ófyrirséðum afleiðingum á Landeyjarhöfn.

Með orðréttri tilvísun í mat jarðfræðingsins. "Allt fikt þarna gæti raskað náttúrulegu jafnvægi og ef straumur út um rífið raskast þá gæti það hæglega eyðilagt höfnina."

Lífríki

Landvernd skortir staðreyndar upplýsingar til að leggja mat á lífríki þessa svæðis þar sem engar haldbærar rannsóknir hafa farið fram m.a. með tilliti til fiskjar og botndýralífs en gera má þó ráð fyrir að það lífríki sem til staðar er muni nokkuð augljóslega verða fyrir óafturkræfum áhrifum í ljósi stærðar áformanna. Hér er ástæða að koma á framfæri kröfum af hálfu Hafrannsóknarstofnunar árið 2019 vegna mikilla efnisflutninga þá vegna viðhaldsdýpkunar í Landeyjarhöfn¹

Ljóst er því að teknu tilliti til alls þessa að bæði efnistaka og efnislosun vegna viðhaldsdýpkunar á mörgum milljónum rúmmetra á ekki löngu tímabili jafnt og þétt, hlýtur að hafa víðtæk umhverfisáhrif á botnlag allt á

¹ https://www.mbl.is/frettir/innlent/2019/07/29/vilja_frekar_rannsoknir_a_lifriki/

mjög stóru svæði með tilheyrandi og ófyrirséðum áhrifum á lífríki sjávar á þessum slóðum.

Mótvægisáðgerðir

Landvernd telur að það geti reynst örðugt fyrir framkvæmdaðila að sýna fram á hvernig á að vera framkvæmanlegt leggja fram mótvægisáðgerðir sem getið er um í matsáætlun við slíkan námugróft á sjávarbotni sem fyrirhugaður er. Spyrja má í því sambandi þá t.d. hvernig fyrirtækið hyggst fylgjast með og eða vakta efnistökusvæðið með tilliti til neikvæðra áhrifa.

Losun CO₂ vegna heildarumfangs

Fyrirtækið Heidelberg telur að það megi ná allt að 20% minni losun við framleiðslu á sementi með hagnýtingu á móbergi því sem stefnt er að því að flytja út frá Íslandi eftir sérstaka meðhöndlun.

Landvernd leggur sérstaka áherslu á í ljósi þessa að framkvæmdaðili leggi fram trúverðuga áætlun um losun CO₂ hvað varðar allt umfang verkefnisins m.a. umrót á hafsbotni sem og losun frá skipum og öllum öðrum þeim tækjabúnaði sem þarf til að afla efnis og flytja að efnisvinnslu við Þorlákshöfn en um eru að ræða mjög stór skip til þeirra flutninga eða 7 – 10 þúsund tonna skip. Auk þess hlýtur framkvæmdaðili að þurfa að gera grein fyrir órjúfanlegum hluta verkefnisins þ.e. þegar yfirvarpið er að samdráttur CO₂ verði til við þetta verkefni. Sé framkvæmdaðilum alvara með að sýna fram á að um sannarlegan samdrátt í losun sé að ræða þá verður að gera kröfu í umhverfismati að öll losunarkerðjan skuli reiknuð á enda og því verður að taka með í losunarreikningin umferð risaflutningaskipa til og frá landinu sem eru samkvæmt upplýsingum hvorki meina né minna en 20 – 30 þúsund tonn að stærð. Þessum flutningaskipum sem ætlað er að flytja unnið efni til sementsframleiðslu úr landi er ætlað að sækja fram 1 – 2 í viku. Þennan losunarpátt CO₂ í heilstæðu samhengi er sérstaklega mikilvægt að skipulagsstofnun geri kröfu um af hálfu framkvæmdaðila þar sem augljóslega þarf og meta hvort framkvæmdin og aðgerðin með efnistöku, vinnslu og útflutningi á efninu sé þegar upp er staðið raunverulega að draga úr losun Co₂ eða jafnvel auka þegar á heildina er litið. Að sama skapi þarf að gera kröfu á fyrirtækið að sýna fram á að umrætt efni til útflutnings sé raunverulega að stuðla að samdrætti í losun við framleiðslu eða hvort sé einfaldlega um að ræða efnisskort malarefni á erlendum mörkuðum við hefðbundna sementsgerð.

Stjórn Landverndar telur því að Skipulagsstofnun þurfi að krefjast þess að matsskýrsla taki skýrt á um væntan samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda af framkvæmdinni og taka tillit til þess að efnið kemur í stað úrgangsefnis frá kolaorkuverum sem verða til taks hið minnsta næstu tvo áratugin en ekki sementsklinkers nema óbeint. Að mati stjórnar Landverndar er efnistaka upp á 2 milljón tonna óraunhæf og í raun í andstöðu við markmiðið um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda næstu tvo áratugin.

Mikilvægi mats á heildaráhrifum verkefnisins

Sem getið er um í kafla hér á undan þá skal hafa í huga að um gríðarlega umfangsmikil áform er að ræða og við slíkar framkvæmdir er nauðsynlegt að meta allt umfang verkefnisins heildstætt. Í kafla 2.5. tengdar framkvæmdir, liggur fyrir að ein af forsendum efnistökkunnar er samofin efnisvinnsla á landi í Þorlákshöfn þar sem þurfa að koma til umfangsmiklar framkvæmdir samhliða. Sá þáttur verkefnisins ásamt uppbyggingu á hafnarmannvirkjun vegna starfseminnar í Þorlákshöfn ættu að vera órjúfanlegur hluti af kröfu í umhverfismati með þessari matsáætlun. Þar er átt við hvorutveggja hafnaraðstaða til löndunar og efnisvinnsla í landi og allt það umfang sem fylgir. Þá væri æskilegt að dregið verði upp hvort krafa verði gerð á ríkissjóð að standa undir kostnaði að verulegu leyti við gríðarlega umfangsmiklar hafnarframkvæmdir fyrir erlent fyrirtæki. Að lokum og í ljósi samlegðaráhrifa liggur fyrir að leggja verður mat á nýjar flutningslínur raforku að efnisverksmiðju og jafnhliða að gerð verði grein fyrir hvar eigi að ná í allt að 80 MW til að keyra verksmiðjuna.

Landvernd vill því spyrja Skipulagsstofnun að því hvort ekki sé ástæða til þess að skyldar framkvæmdir eins og hafnaraðstaða og mölunarverksmiðja í Þorlákshöfn verði metnar samhliða þessari framkvæmd.

Að samanteknu er það mat Landverndar að það væri bæði fyrirtækinu og samfélaginu í Ölfusi og náttúrunni fyrir bestu að blása þetta verkefni af hið fyrsta.

Með vinsemd og virðingu

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri

